

การเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม REINFORCEMENT OF INTELLIGENT QUATIENT AND EMOTIONAL QUATIENT DEVELOPMENT WITH BUDDHADHAMMA

สุนทรา บุญรัตน์หิรัญ *

พระศรีวินยาภรณ์ ดร. **

ดร.ยงสยาม สนามพล ***

บทคัดย่อ

คุชฎินิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ 3. เพื่อบูรณาการการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม 4. เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการบูรณาการการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 16 รูป/คน

ผลจากการวิจัยพบว่า :

1. การเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ทฤษฎีตะวันตก ด้านปัญญามีการพัฒนาตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย ด้านอารมณ์ มีการเรียนรู้จักอารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น ปรับตนเองและประพฤติปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้องเหมาะสม
2. หลักพุทธธรรมการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาใช้ ภาวนา 4 และโยนิโสมนสิการ ด้านอารมณ์โดยใช้ กัลยาณมิตร จริต 6 สัมปายะ 7
3. วิธีบูรณาการนำแนวคิดในการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ตามแนวทฤษฎีตะวันตก บูรณาการกับหลักพุทธธรรม ผลคือแนวทฤษฎีตะวันตก มีความสอดคล้องกันกับหลักพุทธธรรมในที่สุด

* นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

E-mail : Sunthara00700@gmail.com, suntara 1954 @ gmail.com โทร. 081-6511954

** อาจารย์ที่ปรึกษา ประจำหลักสูตรศาสนาสตวรรษคุชฎินิพนธ์บัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

*** อาจารย์พิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. เมื่อบูรณาการแล้วได้รูปแบบ MODEL การสร้างเสริมพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม ได้แก่ “MEW MODEL” Morality หมายถึง คุณธรรมภายในเป็นสัมมาทิฐิ Ethics หมายถึง จริยธรรม มีการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม Wisdom หมายถึง ปัญญา มีหลักวิธีการคิดและการปฏิบัติที่ถูกต้อง

คำสำคัญ : การสร้างเสริมพัฒนาความสามารถ, ปัญญา, อารมณ์, หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this dissertation were: 1) To study the reinforcement of development in intellectual and emotional ability, 2) To study the Buddhist principles concerning the reinforcement of development in intellectual and emotional ability, 3) to integrate the reinforcement of development in intellectual and emotional ability with Buddhist principles, and 4) To propose guidelines and a new body of knowledge in a model of the reinforcement of development in intellectual and emotional ability with the Buddhist principles. The data of this qualitative study were collected from in-depth interviews with 16 experts.

The result of the study were found that :

1. According to the western theory, the development of intellectual can occur appropriately in each step of age. The emotional development is to know the emotion of oneself or of the others and to adjust oneself and treat oneself and the others appropriately.

2. The Buddhist principles used in reinforcement of intellectual ability consist of the 4 principles of Bhavana and the principles of yonisomanasikara. The intellectual ability can be developed by the principles of Kalyanamitta, Carita and Sappaya.

3. The integration of the reinforcement of development in intellectual and emotional ability according to the western theory with the Buddhist principles reveals that the concept of development in intellectual and emotional ability is relevant to the principles of Buddhism.

4. The model obtained from the integration is "MEW MODEL" The model consists of Morality, Ethics and Wisdom.

Keywords : Enhancing abilities, wisdom emotions, Buddhaddhamma

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากมายในทุกด้านนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ที่คนทุกเพศทุกวัยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้บางคนสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ได้แต่ก็มีคนอีกมากที่ไม่สามารถปรับตนเองได้ทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล และไม่สามารถใช้ปัญญาที่มีอยู่ได้ไม่เต็มที่ เดิมเชื่อกันว่าความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) เป็นความสามารถของบุคคลในการคิด คิดริเริ่ม ความจำ ความมีเหตุรู้จักวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้ จัดเป็นคนฉลาด มักประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีเงินเดือนสูงประสบความสำเร็จในชีวิต และครอบครัวปัจจุบันมีการศึกษาวิจัยทางด้านจิตวิทยาพบว่าคนฉลาด คนที่มีสติปัญญาสูง (IQ) เป็นจำนวนมากประสบความสำเร็จทั้งการงาน การดำเนินชีวิต และครอบครัว ความฉลาดทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอเป็นหลักประกันความสำเร็จ และความสุขในชีวิต การทำงานของบุคคล แต่จำเป็นต้องประกอบด้วยความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จ ความสุข และชีวิตที่มีคุณค่ามีความหมาย สามารถดำเนินชีวิตอย่างรู้คุณค่า และพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง และสังคมทั้งในการเรียน การงาน และครอบครัว (รศ.ดร.อารี พันธุ์ณี, การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคจำกัด, 2554), หน้า 76 - 77. (ให้อ้างอิงฝังในครี) ปรับใหม่)

ดังนั้นมนุษย์นั้นจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสมองทั้ง 2 ซีกทำงานร่วมกันได้เช่นเดียวกันกับการใช้ปัญญา (IQ) ควบคู่ไปกับอารมณ์ (EQ) ซึ่งอารมณ์ (EQ) นั้นจะสามารถแยกแยะอารมณ์ต่าง ๆ ได้จนสามารถที่จะควบคุมการแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ปรับอารมณ์ของตนให้เข้ากับสังคมได้อย่างถูกกาลเทศะ จนกระทั่งอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์
3. เพื่อบูรณาการ การเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม
4. เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบบูรณาการการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและด้านอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม”

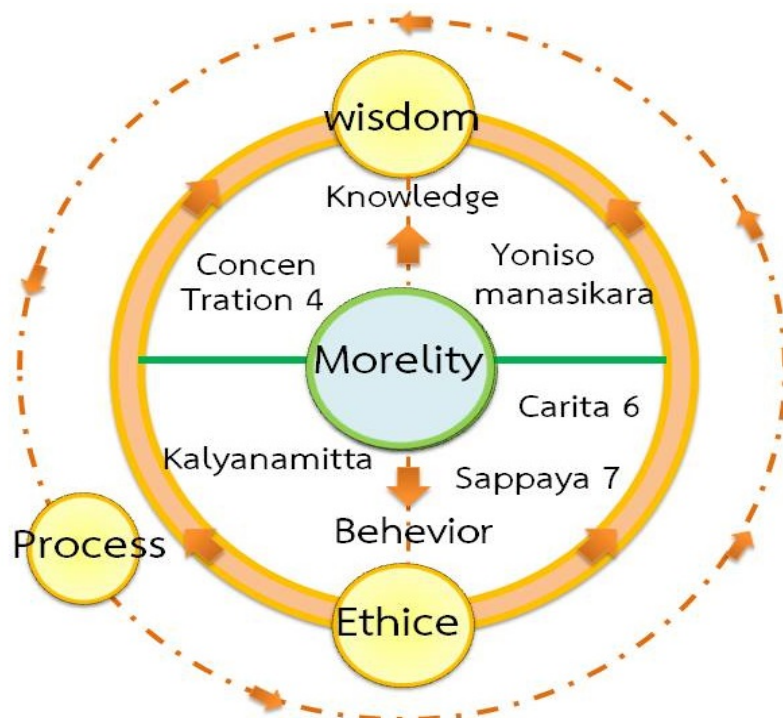
วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Qualitative Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบเจาะจงบุคคล จำนวน 16 รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม

สรุปผลการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาด้วยหลักพุทธธรรมนำมาเสริมสร้างพัฒนาปัญญา โดยใช้ ภาวนา 4 และโยนิโสมนสิการ หลักภาวนา 4 เป็นการพัฒนาตนให้เกิดความเจริญในทางที่ติงามมี 2 ระดับโดยเริ่มจากการพัฒนาด้านกายสำรวมให้พัฒนา ด้านศีล สำรวมให้พัฒนาด้านจิตใจสำรวมให้พัฒนาด้านปัญญา ส่วนโยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดให้ถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือคิดอย่างมีระบบหลักที่ใช้เพื่อเสริมสร้างพัฒนาความสามารถในด้านอารมณ์ การปฏิบัติบำเพ็ญที่ช่วยสนับสนุนให้บรรลุผลสำเร็จได้เร็วขึ้น ได้แก่ สปปายะ คือ สถานที่ที่เกื้อกูลในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดีช่วยทำให้สมาธิตั้งมั่น และมีกัลยาณมิตรหรือครูอาจารย์ที่ให้กรรมฐานที่ถูก จริต และศึกษาเรื่อง จริต ให้เข้ากับอุปนิสัยของผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม และบรรลุผลสำเร็จทางพุทธธรรมได้เร็วขึ้นจะสรุปรายละเอียดผลการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญา และอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม

แผนภูมิที่ 1 แสดงการเสริมสร้างพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์

จากการบูรณาการการเสริมสร้างพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์แล้ว ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้การเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถด้านปัญญาและอารมณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้ดียิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาขององค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

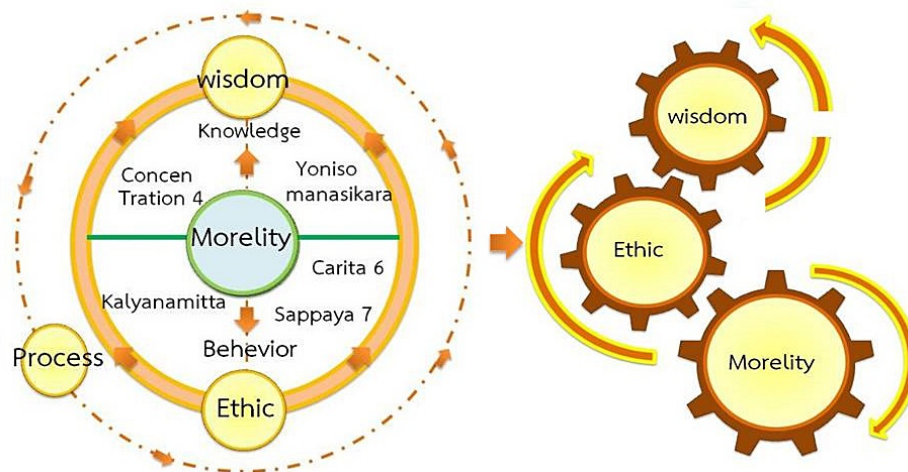
1. ทำให้เกิดกระบวนการทักษะการพัฒนาตนเองต่อการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม ทั้ง 2 ด้าน คือ การพัฒนาด้านร่างกายมีความรอบรู้เกี่ยวกับ การเคลื่อนไหวของร่างกายรับรู้ถึงสิ่งที่มากระทบได้ดีผ่านทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย มีการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ด้วยการเคารพกฎ ระเบียบ กติกาของสังคม เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติของตนเองต่อผู้อื่น ก็สามารถพัฒนาอีกด้านคือ การฝึกจิตใจมีสัมมาทิฐิเป็นเบื้องต้นและอาศัยหลักการศึกษาค้นคว้าการฟัง การคิดอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามต่อสังคมสิ่งเหล่านี้เรียกว่าจริยธรรม

2. มีกระบวนการทางความคิดเป็นพื้นฐานในการพัฒนาปัญญาตามหลักโยนิโสมนสิการ ตั้งแต่การแสวงหาความรู้ด้วยการมีกัลยาณมิตรที่ดี กัลยาณมิตรที่ดีหมายถึง บุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในสังคม ประกอบด้วย บุคคลในครอบครัว ญาติ ครู อาจารย์ มิตรสหายเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ทั้งตนเองและผู้อื่น จะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยหลักกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันหรือเรียกว่า เป็นกัลยาณมิตรที่ดีมีคุณธรรม นั่นเอง

3. เกิดทักษะการใช้ชีวิตในสังคม การเสริมสร้างพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ทำให้เกิดทักษะ 2 ประการคือ 1. ทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ด้วยการศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับจิตของบุคคลสามารถรู้ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาและการอยู่ร่วมกับคนอื่นโดยไม่เดือดร้อน 2. ทักษะการจัดระบบถิ่นที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมให้อึดต่อการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ต้องมีการกำหนด จัดระบบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมตามหลักสัปปายะเพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมเจริญสมณธรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเสริมสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นทั้งตนเองและผู้อื่นเมื่อบุคคลในสังคมมีความรู้ความสามารถทักษะที่ดีก็จะเกิดสังคมแห่งปัญญา อยู่กันอย่างสงบสุข

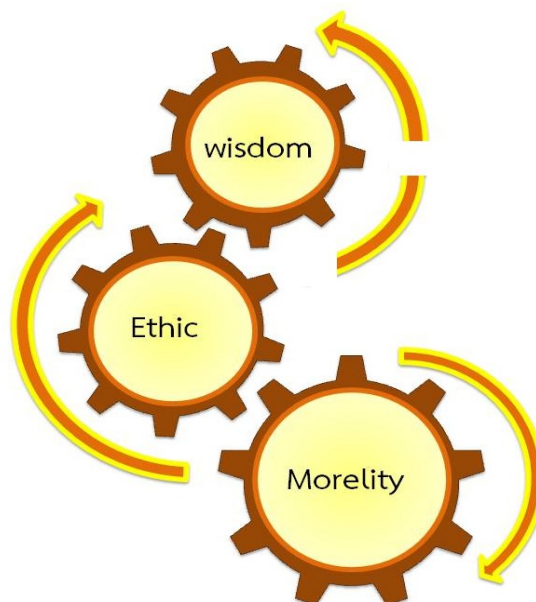
ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ไม่มีทักษะในการใช้ชีวิตทางสังคม ไม่มีความเข้าใจต่อการพัฒนาตนเองไม่มีหลักศีลธรรมเป็นเครื่องดำเนินชีวิตก็จะไม่รู้ได้ว่าอะไรผิดชอบชั่วดี ทำให้ตนเองและสังคมเกิดปัญหาและได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน การเสริมสร้างพัฒนาความรู้ความสามารถให้ชีวิตมีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนาทั้งในด้านปัญญาและอารมณ์ควบคู่กันไปเมื่อพัฒนาทั้งปัญญาและอารมณ์แล้ว ก็เกิดสังคมที่มีคุณธรรมภายใน มีจริยธรรมที่ดีงามและมีปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ตามที่ปรากฏในภาพ

แผนภูมิที่ 1 แสดงที่มาขององค์ความรู้ใหม่

รูปแบบองค์ความรู้ใหม่

ผลจากการบูรณาการการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์แล้ว ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม” เรียกว่า P MEW Model

การเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม คือ P MEW MODEL สังคมอุดมคุณธรรม จริยธรรม และ ปัญญา

Morelity หมายถึง การเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมภายในบุคคลที่มีคุณธรรมอยู่ภายในจิตใจจะเป็นผู้ที่มั่งใจตั้งมั่น แน่วแน่นการกระทำใด ๆ ย่อมระลึกถึงคุณธรรมภายในจิตใจตนเองอยู่เสมอเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนไม่ให้เกิดความประมาทในการใช้ชีวิต เมื่อทุกคนในสังคมมีคุณธรรมเป็นเครื่องดำเนินชีวิตตามสถานะ บทบาทหน้าที่ของตนเอง คุณธรรมหรือหลักธรรมคำสอนก็จะเครื่องทฤษฎีนำไปสู่การปฏิบัติสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสำเร็จ

Ethice หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม อยู่ด้วยกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกฎ ระเบียบ เป็นไปในทิศทางเดียวกันอันนำมาสู่ความรักสามัคคีกันการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม

Wisdom หมายถึง การเรียนรู้ ด้วยมีหลักวิธีการคิดและการปฏิบัติที่ถูกต้องตั้งแต่ระดับการพัฒนาที่เรียกว่าความรู้ในทางโลกและกระบวนการคิดปฏิบัติความรู้ในทางธรรมที่เรียกว่า วิปัสสนา ที่มีสิ่งเอื้ออำนวยให้เกิดปัญญา ทำให้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญามีความสงบสุข เป็นปัญญาตามสภาวะธรรมรู้เห็นตามความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถด้านปัญญาและอารมณ์โดยนำหลักพุทธธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจระบบวิธีการใช้ความรู้ปัญญาหรือวิธีคิดอย่างถูกต้อง
2. กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ควรมีการส่งเสริมหลักธรรมปฏิบัติต่อการพัฒนาอารมณ์หรือการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เช่น การจัดทำเอกสารเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยหลักกัลยาณมิตร จริต 6 ความต่างที่อยู่ร่วมกันได้ สบายใจเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “สมาธิเพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์”
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “กัลยาณมิตรกับจริต 6 หลักธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้าง ปฏีรูปเทศ 4 ในสังคมยุคปัจจุบัน”

บรรณานุกรม

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๕๖). พระไตรปิฎกภาษาไทยและอรรถกถาแปล. นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

กรมสุขภาพจิต. คู่มือความฉลาดทางอารมณ์ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : สไตส์ครีเอทีฟเฮ้าส์, 2551.

กมลรัตน์ เหล้าสุวรงค์. จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. 2528.

ขุนสรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร). คู่มือการศึกษาพระอภิธรรม ปริเฉทที่ 7. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534.

จอง ปิอาเจต์ (Jean Piaget) อ้างถึงใน พรณทิพย์ สิริวรรณบุษย์. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ทองสุข ทองกระจ่าง. อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย และสมถกรรมฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเผยแผ่พระพุทธธรรม, 2551.

นายแปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรมบาลี-ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง, 2532.

บาร์ออน, อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต. คู่มือความฉลาดทางอารมณ์ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : สไตส์ครีเอทีฟเฮ้าส์, 2551.

บ.স্যงวสี เจ้าของ เจโตวสีภิกขุ. อริยุปบาท เล่ม 2 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิชั่น พรีเมส จำกัด. 2558.

รศ.ดร.อารี พันธมณี. (2554) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคจำกัด.